

**REFLECTĂRI ALE IMAGINARULUI DISTOPIC ÎN ROMANUL
SĂ NU MĂ PĂRĂSEȘTI AL LUI KAZUO ISHIGURO**
THE DYSTOPIAN IMAGINARY IN KAZUO ISHIGURO'S *NEVER LET ME GO*
DOI: [10.56177/AUA.PHILOLOGICA.1.26.2025.art.11](https://doi.org/10.56177/AUA.PHILOLOGICA.1.26.2025.art.11)

Drd. ALEXANDRU-BOGDAN PÂRLIȚEANU
Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia

Abstract: *This article examines the relationship between the imaginary and the dystopia depicted in Kazuo Ishiguro's novel Never Let Me Go. The study highlights five clear ideas on which Kazuo Ishiguro builds the dystopian universe and portrays the dystopian imaginary in Never Let Me Go: the control of an uncontrolled society, immorality as a societal foundation, dehumanisation through humanisation, and the concept of dystopia after dystopia, as well as the impact of nostalgia on the portrayal of the imaginary. This study highlights that Kazuo Ishiguro's novel effectively combines elements of established 20th-century dystopian literature with contemporary themes.*

Keywords: *dystopia, imaginary; Kazuo Ishiguro; dystopian narrative; oppression*

Considerat unul dintre romanele de referință ale distopiei de secol XXI, *Să nu mă părăsești* de Kazuo Ishiguro prezintă o societate futuristă cu puternice elemente distopice. Profund ancorată în domeniul științifico-fantasticului, protagonista poveștii, Kathy, prezintă numeroase trăsături specifice distopiilor. Kathy face parte dintr-o minoritate contestată în cadrul societății. Predestinată a fi o simplă unealtă de unică folosință de care rasa umană se va descotorosi imediat ce nu îi va mai fi de folos, Kathy este urmărită încă de la începutul operei de gândul că donarea organelor ei este inevitabilă, lucru ce îi va cauza moartea. Pe tot parcursul romanului, o însoțim pe Kathy în prezent, dar și în incursiunea sa în momente marcante din trecutul ei, momente care, după cum urmează să ateste și acest studiu, au o deosebit de mare relevanță pentru a înțelege felul în care Kazuo Ishiguro construiește universul distopic din *Să nu mă părăsești*. După cum vom demonstra în cele ce urmează, distopia lui Kazuo Ishiguro este diferită de șablonul întâlnit în literatura distopică de secol XX. Ne îndepărtăm de tiparul clasic în care un sistem politic asupritor și opresiv trasează destinele unor personaje prizoniere ale lumii în care trăiesc, o lume ce le suprimă orice dorință de individualizare ori de revoltă. Prin diverse mecanisme represive este construită o societate dominată de o stranie armonie, care există, de fapt, doar în aparență, ceea ce este un element distopic evident. Kazuo Ishiguro își construiește așadar universul distopic într-un mod care se sustrage de la tiparul preexistent, reușind să creeze o societate distopică ușor atipică.

Acest studiu oferă o perspectivă asupra conceptului de imaginar distopic întâlnit în opera lui Kazuo Ishiguro, obiectivul principal fiind obținerea unei definiții relevante a noțiunii anterior menționate.

Abordarea științifică pusă în aplicare în această lucrare este reprezentată de o derivație a teoriei oglinzii dezvoltate de Jacques Lacan. Stadiul oglinzii, arhicunoscuta teorie care îi aparține lui Jacques Lacan, este considerat a fi un moment esențial în dezvoltarea psihologică a copilului. Teoria afirmă că momentul în care copilul se vede pentru prima dată în oglindă reprezintă un eveniment marcant în ceea ce privește dezvoltarea identității singulare și sociale a copilului. Acest moment de o importanță capitală este legat de Jacques Lacan și de conștientizarea existenței proprii¹.

Acest studiu pornește de la teoria lui Lacan, însă oglinda pe care o regăsim în *Să nu mă părăsești* nu este una reală, ci una descoperită numai din perspectivă metaforică. Oglinda încetează să mai fie un simplu obiect, fiindcă își extinde semnificațiile și ajunge să fie mai degrabă asociată cu viziunea lui Kathy asupra sinelui din stadii elementare ale dezvoltării individuale, copilărie și adolescență. „Oglinda” devine „vizibilă” pentru cititori numai în momente de rememorare a trecutului personal, care îi oferă personajului principal ocazia de a se privi de la distanță, judecându-se pe sine din perspectiva adultului. Oglinda este, așadar, un construct temporal prin care se fluidizează asocierea ideilor pe care le obținem despre Kathy din prezent, raportându-ne la Kathy din trecut².

1. Imaginarul colectiv și imaginarul social

Acest studiu se concentrează pe o ilustrare relevantă a imaginarului colectiv și a imaginarului social în distopia de secol XXI.

Când ne referim la personajele descrise în *Să nu mă părăsești*, constatăm, delimitarea acestora în două grupuri distincte: colectivul clonelor și colectivul îngrijitorilor clonelor.

Colectivul clonelor – Este reprezentat de totalitatea clonelor pe care le întâlnim pe tot parcursul romanului, având în vedere că atenția cade cu precădere pe Kathy, Ruth și Tommy, clonele cărora le urmărim evoluția din copilărie până la tragica perioadă a donărilor. Prin raportarea lui Kathy la trecut, obținem o perspectivă asupra vieții clonelor din perioada copilăriei acestora. În urma unei priviri superficiale, viața clonelor în internat nu pare izolantă, ci una cu adevărat integratoare. Toate activitățile tipice vârstei, de la mersul la școala internatului, la jocurile care se desfășurau în curte, la emoțiile și sentimentele tipice vârstei, construiesc, bucată cu bucată, normalitatea existenței clonelor în mijlocul unei comunități omenești. Această realitate, ușor paradoxală, reprezintă un element

¹ Jacques Lacan, *The Mirror Stage as Formative of the I Function*, în vol. „Ecrits”, Editura WW Norton & Co, 2007, pp. 93-101.

² *Ibidem*.

central în universul distopic pe care Kazuo Ishiguro l-a construit în *Să nu mă părăsești*, colectivul clonelor fiind identic cu orice alt colectiv de tineri³.

Colectivul îngrijitorilor – Viața clonelor la Hailsham era un fenomen acceptat și cunoscut în societate. Totuși, clonele nu aveau numeroase interacțiuni cu oamenii, ca urmare a izolării lor pentru o bună parte a tinereții lor. Cu toate acestea, în carte ne sunt prezentate trei personaje care au mai multe interacțiuni cu clonele: doamna Lucy, doamna Emily, și Madame. Primele trei personaje menționate fac parte în mod direct din viața zilnică a clonelor, fiind persoane angajate la Hailsham. Doamna Lucy nu se ferește să spună adevărul, indiferent de duritatea lui și ține un discurs în care vorbește despre sumbra realitate din spatele existenței clonelor. Aceasta recunoaște și se detașează de minciuna în care trăiește, fiind incapabilă să suporte disonanța morală în care se află⁴. Doamna Emily este pictată ca fiind liderul internatului, cu o seriozitate de fier care era pătată doar de anumite nesiguranțe în interacțiunea cu clonele⁵. Această nesiguranță este totuși explicată la final, când doamna Emily se deschide în fața lui Kathy, admitând că nu a reușit niciodată să vadă clonele în totalitate ca pe niște oameni, lucru care i-a îngreunat existența la Hailsham⁶. Madame este pusă pe un pedestal de către clone, aceasta fiind văzută ca un etalon al societății umane. Este portretizată ca fiind rece și distantă, lucru infirmat la final după discuția cu Kathy⁷.

Colectivul oamenilor din jurul clonelor este așadar reprezentat de personaje empaticе și bine intenționate, care doresc binele clonelor. Aflăm la finalul cărții că Doamna Emily și Madame făceau parte dintr-o inițiativă care dorea să schimbe acest proces dezumanizant prin care clonele trebuiau să treacă, visând și ele o viață normală pentru clone, o viață în care colectarea de organe rămâne de domeniul trecutului.

În imaginarul social, clonele fac parte din cotidian, având în vedere că există numeroase scene în care clonele își desfășoară activitatea în comunitate și nu sunt văzute ca fiind o anomalie. Pe tot parcursul cărții, nu ne este prezentat vreun indiciu care să inducă ideea că există diferențe în felul în care clonele arată în comparație cu oamenii. Clonele nu sunt nici marginalizate, statutul lor nefiind stigmatizant. Clonele sunt, așadar, prezențe familiare în cadrul societății, existența lor fiind doar o altă cărămidă în constructul social numit normalitate. La rândul lor, clonele nu au probleme în interacțiunile pe care le au cu oamenii, idei precum complexe de inferioritate sau inadaptabilitatea socială fiind străine de acțiunea cărții. Societatea există așadar într-un echilibru natural, dar construit pe baze artificiale⁸.

³ Ishita Sareen, *The Tragic in Kazuo Ishiguro's Never Let Me Go and the Circle of Love, Memory and Death*, în „Pragati's English Journal”, nr. 17, 2017, pp. 82-83.

⁴ Kazuo Ishiguro, *Să nu mă părăsești*, București, Editura Polirom, 2011, pp. 101.

⁵ *Ibidem*, p. 17.

⁶ *Ibidem*, p. 98.

⁷ *Ibidem*, p. 12-13.

⁸ Rachell Carroll, *Imitations of life: cloning, heterosexuality and the human in Kazuo Ishiguro's Never Let Me Go*, în „Journal of Gender Studies”, nr.19, 2010, pp. 62-63.

2. Reprezentări ale imaginarului distopic

Imaginarul distopic este punctul central al tramei narative din *Să nu mă părăsești*. În urma unor multiple relecturi, se pot distinge cinci idei de bază relevante pentru înțelegerea imaginarului distopic din opera lui Kazuo Ishiguro.

2.1. Controlul societății necontrolate

Ideea de libertate reprezintă un subiect sensibil în literatura distopică. În distopia de secol XX, libertatea era reprezentată ca fiind o iluzie deșartă pe care un sistem opresiv o anulează. Ajungând la societatea distopică pe care o construiește Kazuo Ishiguro, vedem apariția unui paradox în ceea ce privește libertatea și controlul. Pe tot parcursul romanului *Să nu mă părăsești*, clonele, cu toate că nu suferă din cauza unei privări ostentative de libertate, nu au dreptul să aleagă cum să-și trăiască viața. Nu există tentative de evadare din Hailsham, pentru că nimeni nu era ținut captiv, nu există oprinare a valorilor, pentru că nimeni nu era oprimat. Cu toate acestea, atât apariția, cât și soarta ulterioară a unei clone sunt pecetluite, existând o pasivitate dezolantă în felul în care clonele își consumă existența.

2.2. Imoralitatea ca fundament societal

Moralitatea rămâne un subiect central în literatura distopică, de la acțiuni opresive, întreprinse de puteri totalitare, care dezechilibrează societatea din punct de vedere moral, până la o indolență agravantă, ce încurajează și perpetuează săvârșirea unor fapte reprobabile, element întâlnit în *Să nu mă părăsești*. În opera lui Kazuo Ishiguro, întreaga societate este defunctă din punct de vedere etic, luând în considerare faptul că oamenii conștientizează că existența clonelor reprezintă un atac la moralitate. Moralitatea este așadar pusă la încercare prin simpla existență a clonelor. Cu toate acestea, luând în considerare avantajele medicale pe care clonele le oferă, compasul moral al societății stă într-o tensiune continuă⁹.

2.3. Dezumanizarea prin umanizare

Cu toate că în *Să nu mă părăsești*, în centrul atenției nu se află oameni, Kazuo Ishiguro le oferă clonelor caracteristicile umane cele mai importante: clonele gândesc, au sentimente, iubesc, și, poate cel mai important, își conștientizează propria existență. Umanizarea clonelor este un proces întreprins de întreaga societate, de la oamenii simpli care nu văd nimic rău în existența clonelor, până la angajații de la Hailsham care le tratează ca pe niște oameni, până și la Madame, care este printre inițiatorii acestei schimbări de paradigmă care dorește să salveze clonele¹⁰. Cu toate acestea, un lucru rămâne constant în existența umană a clonelor, faptul că sunt clone, faptul că soarta lor este pecetluită. În mod paradoxal, ca urmare a tratării clonelor ca pe alți membri obișnuiți ai societății umane, ele trec, la finalul vieții, prin dezumanizanta donare de organe. La finalul acestui ciclu al

⁹ Stephanie Petrillo, *Moral Theories and Cloning in Kazuo Ishiguro's Never Let Me Go*, în „Barkley Undergraduate Journal”, nr.27, 2014, pp. 57-58.

¹⁰ Kazuo Ishiguro, *Să nu mă părăsești*, București, Editura Polirom, 2011, pp 97-98.

existenței, clona nu mai este tratată ca un om. Se revine la tratarea acesteia ca obiect, nu ca ființă deținătoare de sentimente și rațiune.

Existența clonelor aduce cu sine un efect de domino în societatea deja pătată de distopia tehnologică, procesul de dezumanizare fiind văzut și în oamenii dependenți de clone. Dezumanizarea are loc ca proces continuu în cazul oamenilor, aceștia devenind dependenți de organele pe care clonele le donează, organe fără de care progresul tehnologic și viața prestabilită de către societatea distopică nu pot avea continuitate. Clonele sunt, așadar, atât un instrument, cât și un produs al dezumanizării, dezumanizarea fiind percepută ca o necesitate existentă la nivelul întregului colectiv. Prin existența clonelor se poate extrapola și paradigma dezumanizării prin existență, existența clonelor fiind însăși fenomenul incipient al dezumanizării colective.

2.4. Distopia de după distopie

Având în vedere finalul pe care *Să nu mă părăsești* îl are, se poate observa un fenomen de ciclicitate în felul în care mecanismul distopic este ancorat în prezent, trecut și viitor. După moartea lui Ruth și Tommy, Kathy este anunțată că urmează să aibă și ea prima sa donație, prescriind deja un viitor deprimant. După discuția pe care Kathy și Tommy au avut-o cu Miss Emily și Madame, aflăm că procesul de clonare nu s-a oprit, centrele devenind din ce în ce mai stricte, locuri precum Hailsham rămânând doar amintiri ale unui trecut mai puțin distopic în care se sugera umanizarea clonelor prin felul în care acestea își trăiau copilăria¹¹. Clonarea pare să rămână un element central în societate, singura schimbare fiind înăsprirea abordării în ceea ce privește clonele, care ajung să fie reduse la statutul de mașinărie. „— Da, e-adevărat. Dar gândiți-vă și voi! Ați avut o soartă mult mai bună decât a celor de dinaintea voastră. Și cine știe ce vor trebui să îndure cei ce vin după voi”¹².

2.5. Imaginarul în plan nostalgic

Având în vedere natura narațiunii întâlnite în romanul lui Kazuo Ishiguro, perspectiva lui Kathy poate fi analizată dintr-o perspectivă profund alterată de raportul dintre realitatea trecutului și viziunea nostalgică generată de subiectivismul dat de percepția tinereții. Trecutul prezentat de Kathy este prezentat ca fiind o versiune idilică a trecerii prin viață, de la copilărie la adolescență, a unor oameni cu probleme tipice vârstei, într-o societate care se încadrează în tiparele normalului. Imaginarul dat de această perspectivă nostalgică conduce la omiterea anumitor elemente definitorii pentru realitatea din societatea distopică în care se desfășoară acțiunea. Din cauza nostalgiei, Kathy rememorează exclusiv amintirile frumoase, amintiri care sunt, într-adevăr, relevante pentru evoluția colectivă a clonelor și societății, dar care omit complexitatea situației și a contextului dezolant în care funcționează societatea. Sub pretextul nostalgiei, perspectiva asupra imaginarului social este alterată, fiind vorba aici de o derogare de la realitatea

¹¹ *Ibidem*, p. 98.

¹² *Ibidem*, p. 100.

obiectivă înspre un subiectivism creat sub egida nostalgiei tinereții. Realitatea narată de Kathy este așadar formată din frânturi, atât imaginarul social, cât și cel colectiv fiind la rândul lor distorsionate de către lipsa unei perspective obiective relevante.

Concluzii

În concluzie, perspectiva lui Kathy este extrem de relevantă pentru felul în care societatea distopică este interpretată și înțeleasă de cititor. Societatea distopică construită de Kazuo Ishiguro în *Să nu mă părăsești* este în antiteză cu felul în care oamenii și clonele se raportează la aceasta, având mai degrabă o distopie controlată, care are un intens caracter degradant. Imaginarul distopic din *Să nu mă părăsești* este bazat pe mai multe elemente. În primul rând, avem paradoxul dintre umanizare și dezumanizare, având ca punct central clonele ca element median între om și tehnologie. Totuși, existența clonelor reprezintă elementul care pornește și perpetuează dezumanizarea oamenilor, dezumanizare care stă sub semnul dependenței acestora de organele donate de clone. În al doilea rând, abandonarea integrității morale în favoarea evoluției medicale, lucru integrat în pura existență a clonelor, fapt care stă în opoziție cu orice valori morale sănătoase. În al treilea rând, crearea unei societăți derizorii, care propune un set de libertăți care nu corespund așteptărilor morale premergătoare. În al patrulea rând, formarea unei distopii continue, care reușește să reprime natura umană a clonelor, stopând așadar și procesul dezumanizant de umanizare. Perspectiva nostalgică pe care o vedem la Kathy, fiind un element central în romanul lui Kazuo Ishiguro, are un puternic impact asupra felului în care imaginarul distopic este construit. Lipsa de obiectivitate este un semnal de neputință subiectivă, o constantă reamintire a faptului că trauma colectivă poate fi reprimată de nostalgia care survine din inocența și lipsa de cunoștințe asociate tinereții. Imaginarul distopic din *Să nu mă părăsești* asociază cu succes elemente consacrate ale literaturii distopice cu viziunea inovativă a lui Kazuo Ishiguro.

Bibliografie

Surse primare

ISHIGURO, Kazuo, *Să nu mă părăsești*, București, Editura Polirom, 2011.

Surse secundare

BAYSAL, Yasemin, *Memory, Loss, and Nostalgia in Ishiguro's Never Let Me Go and Atwood's The Handmade's Tale*, în *Academic Journal of Philology*, vol.1 nr.1, 2023, pp. 26-37. Disponibil online la <https://dergipark.org.tr/en/pub/ydyobingol/issue/81483/1367144>, accesat 05.07.2025

- CARROLL, Rachell, *Imitations of life: cloning, heterosexuality and the human in Kazuo Ishiguro's Never Let Me Go*, în „Journal of Gender Studies”, vol. 19 nr.1, 2010, pp. 59-71. Disponibil online la <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=1c599785ceae36a3f63840666b91c06d034ad88a>, accesat la 02.02.2025.
- GRIFFIN, Gabriele, *Science and the cultural imaginary: the case of Kazuo Ishiguro's Never Let Me Go*, în „Textual Practice”, vol. 23 nr. 4, 2009, pp.645-663. Disponibil online la <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09502360903000570>, accesat 30.01.2025.
- LACAN, Jacques, *The Mirror Stage as Formative of the I Function*, în vol. „Ecrits”, Editura WW Norton & Co, 2007, pp. 93-101. Disponibil online la <https://www.sas.upenn.edu/~cavitch/pdf-library/Lacan%20Mirror%20Stage.pdf>, accesat la 02.02.2025.
- KOMILOVA, Liliya, *The Deeply Affecting Reflections on Humanity, Identity, and Ethical Dilemmas of Kazuo Ishiguro's Never Let Me Go*, în „American Journal of Interdisciplinary Research and Development”, vol. 24, 2024, pp. 86-88. Disponibil online la <https://ajird.journalspark.org/index.php/ajird/article/view/932/897>, accesat 01.02.2025.
- NAKAMURA, Asami, *On the Uses of Nostalgia in Kazuo Ishiguro's Never Let Me Go*, în *Science Fiction Studies*, vol. 48 nr. 1, 2021, p.62-76. Disponibil online la <https://muse.jhu.edu/pub/347/article/800352/summary>, accesat 05.07.2025.
- PETRILLO, Stephanie, *Moral Theories and Cloning in Kazuo Ishiguro's Never Let Me Go*, în „Barkeley Undergraduate Journal”, vol. 27 nr. 1, 2014, pp. 45-62. Disponibil online la https://escholarship.org/content/qt8vh3v7bd/qt8vh3v7bd_noSplash_15a6e81fa7f5dc07bf27b516b7896d7d.pdf?t=nen53r, accesat la 02.02.2025.
- RAI, Prakash, *Human Cloning in the Posthuman Era: Critiquing Ethical Dilemmas in Kazuo Ishiguro's Never Let Me Go*, în „SCHOLARS: Journal of Arts & Humanities”, vol. 6 nr. 2, 2024, pp. 110-119. Disponibil online la https://cdetu.edu.np/ejournal/wp-content/uploads/2024/09/11_prakash-r-110-119.pdf, accesat 02.02.2025.
- SAREEN, Ishita, *The Tragic in Kazuo Ishiguro's Never Let Me Go and the Circle of Love, Memory and Death*, în „Pragati's English Journal”, vol. 17 nr. 2, 2017, p.79-86. Disponibil online la <https://englishjournal.co.in/files/Dec%202017.pdf#page=40>, accesat la 01.02.2025.